

ПОБУДОВА ЗБРОЙНИХ СИЛ У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

ГРИБОВСЬКА Юлія Русланівна,
*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного факультету*

Однією з основних ознак держави є наявність апарату легального примусу: збройні сили (армія), поліція, тюремні і виправно-трудова установи. Військова організація завжди займала чільне місце у політиці державотворення у найбільш розвинутих країнах світу. Державно-правовим підґрунтям військового законодавства в сучасній Україні є Конституція України, в якій відповідно до статті 17 зазначено, що «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості покладаються на Збройні Сили України» [1]. У час жорстокої агресії держави-сусіда Росії, коли відбулося анексування Автономної Республіки Крим і частини Луганської та Донецької областей, історико-правовий аналіз ролі і значення армії у процесі державотворення України є архіважливим. В умовах сьогодення доцільним є вислів канадського вченого Л. Пітера: «Історія змушена повторюватися, тому що ніхто її не слухає». Саме тому аналіз історичних подій минулого має сформулювати уявлення щодо будівництва сучасної армії. З даної позиції цінним видається вивчення досягнень та прорахунків у процесі побудови Збройних сил Українською Центральною Радою (УЦР) (1917-1918 рр.).

Фактом підтвердження ролі і значимості армії у суспільному розвитку і державотворенні є пацифістська політика Української Центральної Ради на початку ХХ ст. Прогнозувавши прагнення мільйонів українців, солдатів Першої світової війни (українських селян та інтелігенції в шинелях) і лідерів-самостійників на чолі з М. Міхновським, створити власну армію, політичний провід Української Центральної Ради не зміг мобілізувати народ на захист права нації на самовизначення, відродженої національної держави від завойовників і, в першу чергу, від північного сусіда, і це призвело до її втрати. За той політичний прорахунок державників українці пізніше заплатили життям десятків мільйонів своїх кращих синів і дочок. Жаль, але через сто років трагічний урок повторився, коли сучасна Україна внаслідок ігнорування розбудови власних збройних сил не змогла захистити територіальної цілісності, державного і національного суверенітету і тому зазнала та зазнає великих матеріальних, духовних втрат, а найцінніше – тисячі життів своїх громадян і в підсумку – душевного розчарування і смутку мільйонів українців [2].

Будівництво збройних сил в часи УЦР піддається масштабним дискусіям. Більшість критики звернена на те, що очільники Центральної Ради не мали чіткого уявлення про власну армію. Політичний табір не зміг сформулювати надійну, добре навчену та озброєну армію, яка б змогла протистояти більшовицькому натиску і захистити проголошену державність.

Особливістю розбудови підвалин української національної армії стає ініціювання цього процесу, з середовища представників солдатських мас та їхнього громадського об'єднання – Українського Військового Клубу ім. П. Полуботка, заснованого самостійником М. Міхновським. Виходячи з ідеї відновлення незалежності України через неминучу збройну боротьбу самостійники відразу ж від початку революції звернули головну свою увагу на армію, яка в їхній уяві мала б стати основним фактором здобуття й захисту незалежності Української держави. М. Міхновський з перших днів революції усією своєю поведінкою демонстрував переконання, що майбутнє України значною мірою залежить від того, чи зуміє вона створити власні збройні сили.

У цілому самостійники на чолі з М. Міхновським виступали за революційний спосіб творення української армії, а здійснення українізації вважали початковим етапом цього процесу. Зокрема, за словами М. Єрем'єва, Микола Міхновський план створення українського війська вбачав у тому, «...що кожний вояк російської армії, який є родом українець, мусить вважати себе вояком майбутньої української армії». Активність самостійників та дедалі зростаючий національний рух у військових частинах змусили керівників Центральної ради переглянути своє ставлення до українізації російської армії.

12 квітня 1917 року В. Винниченко опублікував статтю, в якій було сформульоване завдання Центральної ради у військовому питанні [3].

Більшість дослідників вважають, що саме масовість, радикалізм народу, зокрема військовиків, став каталізатором усього революційного процесу та сприяв утворенню армії. Саме завдяки піднесенню національного військового руху відбулося три військових з'їзди, але ухвали, які були прийняті на них щодо армії, на жаль, так і не були реалізовані.

Значну частину нарікань, через які не була до кінця сформована армія, припадає на долю М. Грушевського та В. Винниченка. Обоє були прихильниками соціалістичної теорії, мріяли про заміну армії на народну міліцію. М. Грушевський стверджував: «Нормальною формою охорони для держави демократичної являється всенародна міліція. Але ще далеко перед тим страшним розвалом війська, який нам довелося пережити – один з найбільш жахливих моментів нашого недовгого, але скорого життя, було ясно, що відразу, при тій дезорганізації, яку ми маємо всередині, і при тих небезпеках, які чигають на нас з усіх сторін навколо, – міліційна служба нас не забезпечить від спекуляцій на нашу слабкість, і нам якийсь час буде доконче потрібна хоч невелика, але добра, тверда, дисциплінована армія. План, вироблений нашим військовим міністерством, побудований на принципах територіального устрою, так що без трудностей кожної хвили можна перейти від армійської до поліційної системи. Таким чином, постійна армія являється у нас інститутом переходовим, тимчасовим» [4].

Щодо думки В. Винниченка про постійну армію, то він вважав її засобом панування окремих класів суспільства над всім народом. Проте стверджувати, що це були помилки лише В. Винниченка і М. Грушевського чи загалом керівництва УЦР, вважаємо несправедливо. Звичайно вони допустилися багатьох помилок, але їхні спроби побудови власної української армії у такий складний час заслуговують на увагу. Отже, Центральна Рада попри всі свої недоліки відіграла важливу роль у державотворчому процесі України, адже заклала підвалини військової організації держави.

Аналізуючи події сьогодення, можна відслідкувати аналогію. Основою захисту нашої незалежності під час сучасної гібридної війни з Росією стала не професійна армія, а добровольці та волонтери. Хоча характер війни у кожную історичну епоху має ряд індивідуальних рис, свої особливості, але твердження про те, що запорукою незалежності, самостійності, суверенності кожної держави є її обороздатні Збройні Сили сумніву не

викликає. Тому потрібно вивчати, аналізувати та враховувати прорахунки минулого для недопущення їх повторення у майбутньому, і тільки тоді Україна має шанс стати де-факто незалежною, суверенною, економічно стабільною та успішною державою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 1401-VIII від 02.06.2016 р. – Київ: Велес, 2016. – 48 с.
2. Кравчук М.В. Армія Української Центральної Ради та її досвід для сучасності: історико-правове дослідження / М.В. Кравчук // Актуальні проблеми правознавства. – № 2. – 2016. – С. 22-28.
3. Стефанів З. Українські Збройні Сили (1917-1921) ч.: Доба Центральної Ради та Гетьманату [Електронний ресурс] / З. Стефанів / Б.м., 1947. – 119 с. - Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/istoriya/9714-stefaniv-z-ukrayinski-zbroyni-sili-1917-1921-rr-ch-1-doba-tsentralnoyi-radi-i-getmanatu/>
4. Житков О. Проблеми військового будівництва 1917-1918 рр. в оцінках провідників української революції [Електронний ресурс] / О. Житков, Б. Шевченко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного ім. В. Винниченка, 2015. – № 17. – Режим доступу: file:///C:/Users/kompik1/Downloads/Nz_i_2012_17_34.pdf

СОЦІАЛЬНА ДЕТЕРМІНАНТА ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ: ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

ГРУБІНКО Андрій Васильович,

к.і.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету

Революція 1917 року та наступні події визвольних змагань 1917-1921 рр. стали величною та водночас трагічною, але дуже повчальною для сучасників сторінкою новітньої історії України. Перший етап революційних подій нерозривно пов'язаний з діяльністю Української Центральної Ради (УЦР), в якій широкі верстви суспільства побачили провісника національно-державного відродження після століть панування російського самодержавства і шовінізму.

Революційні події в Україні стосувалися усіх прошарків суспільства, прагнення яких знайшли вияв у програмах тогочасних провідних політичних партій. Як зазначає Я. Грицак, «найхарактерніша риса в ідеології і діяльності Центральної Ради проявилася у спробі поєднання, синтезу національних і соціальних вимог» [1, с. 117]. Кожна соціальна група отримала можливість заявити про свої вимоги і наміри в ході будівництва нової Української держави.

Лідером українського руху традиційно залишалась інтелігенція, завдяки зусиллям якої на початку століття творилося організаційне та ідейно-теоретичне підґрунтя української революції. У дореволюційний період провідна роль належала її ліберально-демократичній частині, яка домагалася національно-культурної автономії України. Під